

ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในยุคสังคม ต่อต้านการก่อการร้าย

ประภัสสร เทพชาตรี*

ความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐฯ ได้มีความพลิกผันเปลี่ยนแปลงไปหลายครั้งด้วยกัน นิยามยต่างประเทศไทยในยุควิกฤตเศรษฐกิจฟองสนบุญได้เห็นห่างจากสหรัฐอเมริกา โดยไทยได้ให้ความสำคัญกับการทูตรอบทิศทาง และอนุภูมิภาคนิยม เพื่อสนองตอบต่อเป้าหมายของไทยในตอนนั้น ที่จะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ และการเมืองในอนุภูมิภาค แต่เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจขึ้นมาในช่วงกลางปี 1997 ก็ได้มีการปรับนิยามต่างประเทศไทย โดยไทยได้ลดความสำคัญของอนุภูมิภาคนิยมและหันไปปรับและกระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ในมี เข้าไปใกล้ชิดกับสหรัฐฯมากขึ้น เพื่อนวัังผลที่จะให้สหรัฐฯช่วยเหลือในการกอบกู้เศรษฐกิจไทย และร่วมมือกับสหรัฐฯ ในสังคมต่อต้านการก่อการร้าย รวมทั้งเปิดการเจรจา FTA

*รองศาสตราจารย์ ดร.ประจัคณะรุสศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 32 ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2554) : หน้า 117-139

บทความนี้จะได้รับเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับ
สนธิสุขในยุคสมัยต่อต้านการก่อการร้าย โดยในส่วนแรกจะกล่าวถึง
ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-สนธิสุข และในส่วนที่ 2 จะกล่าวถึงความ
สัมพันธ์ไทย-สนธิสุข ในยุคหลังเหตุการณ์ 11 กันยาฯ

ส่วนที่ 1 ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-สนธิสุข

1. ช่วงก่อนสมัยรัตนโกสินทร์

ในระยะแรก ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสนธิสุข เริ่มจากทาง
ด้านการค้าก่อน ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 โดยในปี 1833 มีการจัดทำสนธิ
สัญญาด้านการค้าระหว่างไทย-สนธิสุข ต่อมาในปี 1833 ช่วงสมัยรัชกาลที่ 4
ไทยเริ่มเปิดประเทศมีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตอย่างเป็นทาง
การระหว่างไทย-สนธิสุข การค้าระหว่างไทย-สนธิสุข ขยายตัวอย่างรวดเร็ว
ในปี 1884 เป็นปีที่สนธิสุขได้มجازดตั้งสถานทูตในไทยครั้งแรก แต่ความ
สัมพันธ์ในช่วงนี้ไม่ได้มีอะไรมากนัก ถ้าจะมีปัญหาคือ เรื่องสิทธิสภาพ
นอกอาณาเขต สนธิสุข ถือว่าเป็นมหาอำนาจใหม่ เมื่อเปรียบเทียบกับ
อังกฤษและฝรั่งเศสที่เป็นมหาอำนาจเก่า สนธิสุข ต้องการเข้ามามีบทบาท
ในภูมิภาคเอเชีย ต้องการเข้ามายield อำนาจอังกฤษกับฝรั่งเศส เพื่อผล
ประโยชน์ของสนธิสุข สนธิสุข เป็นชาติแรกที่ไทยได้มีการจัดทำสนธิสัญญา
ยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขตในปี 1920¹

จะเห็นได้ว่า ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของไทย-สนธิสุข ใน
ช่วงต้นศตวรรษที่ 20 เป็นความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างดี และเป็นแบบความ
สัมพันธ์ของไทยที่มีต่อชาติตะวันตกอื่น ๆ ด้วย คือ สนธิสัญญาที่ทำขึ้นใน

¹ Pensri Duke, "Historical Perspective: 1833-1940," in Wiwat Mungkandi & William Warren eds. *A Century and A Half of Thai-American Relations*, (Bangkok:Chulalongkorn University Press, 1982) : 1-51.

ปี 1920 ที่เรียกว่า “Treaty of Friendship, Commerce and Navigation” สนธิสัญญานั้นได้กล่าวเป็นแม่แบบที่ไทยได้ใช้ในการเจรจา กับประเทศญูโรปอื่น ๆ ในการยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และสนธิสัญญาต่าง ๆ ที่ไม่มีความเท่าเทียมกัน²

หลังจากนั้น ประวัติศาสตร์ไทย-สหรัฐฯ ก็มาถึงจุดสำคัญ คือ สัญญางานไอล์ครั้งที่ 2 ไทยไปเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่น แต่ไทยมีข่าววนการเสรีไทย และทุติไทยที่กรุงวอชิงตันปฏิเสธไม่ยอมยื่นคำประกาศสงครามต่อ รัฐบาลสหรัฐฯ รัฐบาลสหรัฐฯ ก็ถือว่าไทยไม่ได้ประกาศสงครามอย่างเป็นทางการ เพราะฉะนั้น สหรัฐฯ ถือว่าไทยไม่ได้เป็นฝ่ายอักซะ หรือฝ่ายญี่ปุ่น แต่เป็น “รัฐที่ถูกยึดครอง”³ จะเห็นได้ว่าในช่วงที่ผ่านมาในอดีตงานถึงสิ้นสุด สงครามไอล์ครั้งที่ 2 ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ดีมาตลอด ในแห่งที่สหรัฐฯ ช่วยเหลือไทยหลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเข้ามาด้าน จำนวนจังกฤษกับฝรั่งเศส การเป็นแม่แบบยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต และการช่วยไทยผ่อนหนักเป็นเบาในช่วงแพ้สงครามไอล์ครั้งที่ 2

2. ช่วงทศวรรษ 1950-1960

ในช่วงสัมภาระเย็น ไทยมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ มากที่สุด คือ ทศวรรษที่ 1950 และ 1960 สงครามเย็นเป็นช่วงที่โลกแบ่งออกเป็น 2 ค่าย ไทยเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ อย่างเต็มที่ ถือว่าเป็นยุคที่ ไทยพึ่งพาอำนาจจากสหรัฐฯ มากที่สุด ไทยได้ส่งทัพไปร่วมรบกับสหรัฐฯ หลายครั้ง ไม่ว่าจะเป็นสงครามเกาหลี หรือสงครามเวียดนาม และได้ร่วมลงนามก่อตั้งองค์การ SEATO ขึ้นในปี 1954 หลังจากนั้น ในทศวรรษที่ 1960

² Ibid. : 51-57.

³ Wiwat Mungkandi, “The Security Syndrome: 1941-1975,” in Wiwat Mungkandi & William Warren eds. *A Century and A Half of Thai-American Relations*, (Bangkok : Chulalongkorn University Press, 1982): 59-114.

เป็นทศวรรษที่ไทยใกล้ชิดกับสหรัฐฯมากที่สุด ในปี 1962 ไทยได้ทำสนธิสัญญาความมั่นคงกับสหรัฐฯ ที่เรียกว่า “Rusk-Thanat Communiqué” ซึ่งเป็นหลักประกันที่ไทยพยายามให้สหรัฐฯ มาประกันให้ในกรณีที่มีการรุกรานไทย สหรัฐฯ จะเข้าช่วย ในทศวรรษนี้มีการทำความตกลงกันอีกหลายฉบับระหว่างไทยกับสหรัฐฯ โดยเป็นการยินยอมให้สหรัฐฯ เข้ามาตั้งฐานทัพในไทย⁴

อย่างไรก็ตาม ปลายทศวรรษที่ 1960 สหรัฐฯ เริ่มเห็นว่า สงครามเยือดเยือด ยังรับยังไม่เห็นทางชันจะ ประชานชนชาวสหรัฐฯ รู้สึกเบื่อหน่ายสงคราม ในปี 1969 จึงมีการประกาศลักษณ์นิกสัน (Nixon Doctrine หรือ Guam Doctrine)⁵

3. ทศวรรษ 1970

หลังจากนั้นเป็นช่วงที่ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯเริ่มเปลี่ยน⁶ คือ ในทศวรรษที่ 1970 เป็นทศวรรษแห่งความสับสนวุ่นวายที่สุดยุคหนึ่งของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย เป็นยุคที่ไทยต้องปรับตัวอย่างมาก เพราะสหรัฐฯ ถอนตัวออกไปจากภูมิภาคนี้ และปล่อยให้ไทยอยู่อย่างเปราะบาง ในแง่ของความมั่นคง ขณะที่ฝ่ายคอมมิวนิสต์มีชัยชนะมากขึ้น ปี 1975 เวียดนาม ลาว และกัมพูชา กล้ายเป็นคอมมิวนิสต์ ช่วงนี้เป็นช่วงที่สหรัฐฯ ถอนตัวออกไป ความสัมพันธ์ของไทยกับสหรัฐฯ ก็ห่างเหิน ไทยไม่มีทางเลือกในการหาหลักประกันอันใหม่ ไทยจึงไปพึ่งสมาคมอาเซียน (ASEAN) และจีน

⁴ Ibid. : 83-99.

⁵ Ibid. : 99-101.

⁶ Sarasin Virapol, “Thai-American Relations in the Post-1975 Period,” in Wiwat Mungkandi & William Warren eds. *A Century and A Half of Thai-American Relation* (Bangkok : Chulalongkorn University Press, 1982): 115-150.

4. ทศวรรษ 1980

ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ มีแนวโน้ม เนินห่างออกไปสหรัฐฯ ยังคงยึดนโยบายในการลดบทบาท และถอนตัวออกจาก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังจากที่พ่ายแพ้สงครามเวียดนาม สหรัฐฯ “เข็คข่ายด” ต่อการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคนี้ แม้ว่าเวียดนามจะใช้กำลัง ทหารเข้าไปยึดครองเขมรในปี 1978 สหรัฐฯ ก็ไม่ได้มีบทบาทอะไร สหรัฐฯ ได้แต่อยู่ห่างๆ และช่วยในกรอบของสนับประชาชนิสัย สรุปได้ว่า ทศวรรษที่ 1980 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-สหรัฐฯ ไม่ได้มีอะไรดีขึ้น ขณะที่ไทยอยู่ในช่วง ปรับบทบาทใหม่ต่อเนื่องมาจากทศวรรษที่ 1970 คือ พยายามดำเนินการ ทุกครอบพิศทาง ในขณะที่สหรัฐฯ ลดบทบาทลง ไทยต้องไปนาพันธมิตรอื่นๆ ช่วงนี้ไทยจึงไปใกล้ชิดกับญี่ปุ่นและจีนมากขึ้น รวมทั้งอาเซียนด้วย และ ไทยก็ไปใกล้ชิดกับโซเวียตมากขึ้น และเริ่มคืนดีกับอินโดจีน

จะเห็นได้ว่า ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ในเรื่องการเมืองและ ความมั่นคง ไม่มีสหรัฐฯ มาเกี่ยวข้องเท่าไร ไทยวุ่นอยู่กับเรื่องเขมรและอาเซียนเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย ใช้จีนมาช่วยไทย ช่วยเขมรแดง และไปคืนดีกับโซเวียต สหรัฐฯ ไม่ได้มีบทบาทต่อ ไทยในช่วงทศวรรษที่ 1980 นี้

แต่ว่าในทศวรรษที่ 1980 นี้เอง ที่ได้เริ่มมีมิติใหม่เกิดขึ้น ระหว่างไทย-สหรัฐฯ นั้นคือ ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ก่อนหน้านี้ ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างไทย-สหรัฐฯ ไม่มีอะไร เพราะไทย ไม่ได้เป็นประเทศที่ส่งออกมาก ตลาดก็เล็ก และไม่ได้นำเข้าสินค้าจาก สหรัฐฯ มากนัก ไทยจึงไม่มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจ หรือมีความสำคัญ ทางเศรษฐกิจต่อสหรัฐฯ แต่ในช่วงทศวรรษที่ 1980 ไทยเริ่มมีพัฒนาการ ทางเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น สหรัฐฯ เองได้เริ่มปฏิรูปบทบาททางด้านเศรษฐกิจ

คือเริ่มนิยนาทางด้านการค้าในเชิงรุก ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 สนธิสัญญาบัญญัติกฎหมายการค้าใหม่คือ Omnibus Trade Bill มีการใช้มาตรการ 301 และสนธิสัญญา ได้รุกหนักขึ้นด้วยมาตรการ Super 301 มาตรการเหล่านี้ สนธิสัญญาได้นำมาใช้ในการที่จะมีนิยนาอย่างในเชิงรุกับประเทศต่าง ๆ ที่เริ่มจะมีปัญหากับสนธิสัญญา คือ การได้ดุลการค้ากับสนธิสัญญา ประมาณกลางทศวรรษที่ 1980 ไทยเผชิญกับสนธิสัญญาในความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นเชิงลบ คือ เริ่มมีความขัดแย้งกับสนธิสัญญา ด้านการค้า

5. ทศวรรษ 1990

ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1990 ความสัมพันธ์ไทย-สนธิสัญญา เป็นความสัมพันธ์ที่มีปัญหานอกชายเรื่อง⁸ ออาทิ เรื่องความมั่นคงเริ่มมีความขัดแย้ง หลังจากที่สนธิสัญญาได้ถึงไทยไปนาน ไทยก็หันไปหาจีน และไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสนธิสัญญา อย่างมากในด้านความมั่นคง เพราะไทยสามารถซื้ออาวุธยุทธ์ไปกรณ์จากจีนได้ ความสัมพันธ์ทางด้านการเมืองและความมั่นคง ระหว่างไทย-สนธิสัญญา จึงเริ่มมีปัญหา คือ ในเรื่องที่สนธิสัญญา ขอให้อ่าวไทยดังคลังแสงลงยน้ำ เพื่อเป็นยุทธศาสตร์การทหารของสนธิสัญญา แต่ไทยปฏิเสธ⁹

นอกจากความขัดแย้งด้านความมั่นคง ไทย-สนธิสัญญา ก็มีความขัดแย้งด้านการค้า ซึ่งเป็นประเด็นที่ต่อเนื่องมาจากการทศวรรษที่ 1980 สนธิสัญญาเริ่มรุกหนักขึ้นด้านการเปิดเสรีด้านภาคบริการ ในเรื่องของการปฏิบัติพิทักษ์ทรัพย์สินทางปัญญาต่าง ๆ เมื่อสนธิสัญญา มองมาที่ภูมิภาคเอเชียตะวันออก

⁸ ประภัสสร เทพชาตรี, “นิยนาต่างประเทศของไทยต่อสนธิสัญญา ในศตวรรษที่ 21”, กรุงเทพธุรกิจ, 14 เมษายน 2542 : 15.

⁹ Richard D. Fisher, Jr., and Robert P.O’Quinn, “The United States and Thailand: Helping a Friend in Need”, The Heritage Foundation Backgrounder: No.1164, March 12, 1998 : 3.
(<http://www.heritage.org/library/backgrounder/bg1164.html>.)

เจียงใต้ ก็รู้สึกว่าได้สูญเสียบทบาท อำนาจด้านเศรษฐกิจไป เมื่อเปรียบเทียบกับญี่ปุ่นซึ่งบทบาทได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ญี่ปุ่นกลายเป็นประเทศที่มีบทบาทนำสนับสนุนในเรื่องของการค้า การลงทุน และการให้ความช่วยเหลือญี่ปุ่นเหนือกว่าสนับสนุนในทุกด้าน ดังนั้น สนับสนุนจึงต้องการที่จะกลับมาเมื่อบทบาทด้านเศรษฐกิจอีกรอบเพื่อแข่งขันกับญี่ปุ่น¹⁰

อีกประเด็นคือ เรื่องสิทธิมนุษยชน ในสมัยที่ไทยมีระบบของการปกครองอำนาจนิยมเผด็จการ ในช่วงนั้น สนับสนุนไม่สนใจว่าประเทศใดจะปกครองระบบที่ดี ขอให้ต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นพอด้วยคือในสมัยสังคมเย็น เพราะฉะนั้น ช่วงทศวรรษที่ 1960 และ 1970 แม้ว่าไทยจะมีระบบของการปกครองแบบเผด็จการ สนับสนุนก็ไม่สนใจขอให้ไทยต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างเดียว เมื่อสิ้นสุดสงครามเย็น ความต้องการในแนวรัฐสังคมแห่งที่ต้องการจะเน้นเรื่องสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น ประเด็นที่จะมาขัดแย้งคือ ขณะที่ไทยมีระบบของการปกครองแบบประชาธิปไตย แต่บางประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ไม่ได้เป็นเช่นนั้น สนับสนุนและประเทศตะวันตกต่างได้ดำเนินนโยบายกดดันพม่า แต่ว่าในช่วงนี้ไทยยึดนโยบายที่ถือว่าเพื่อนบ้านสำคัญกว่า ต้องเอาอาเซียนไว้ก่อน สนับสนุนและยุโรปมาทึ่หลัง เพราะฉะนั้น ไทยมีประชาธิปไตย แต่นโยบายต่างประเทศของไทยที่จะชูธงประชาธิปไตยไม่มี เพราะถือว่าต้องเดินตามอาเซียน มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ประเทศต่างๆ เหล่านี้ไม่ต้องการให้มีประชาเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชน เพราะฉะนั้น ไทยก็เดินตามอาเซียน เสียงข้างมากในอาเซียนต้องการให้ “ชน” กับสนับสนุน และตะวันตกทางด้านสิทธิมนุษยชน ไทยเห็นว่า ต้องทำตามอาเซียน ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น¹¹ เมื่อ

¹⁰ ประวัติศาสตร์ เทพชาตรี, ช้างแล้ว : 15.

¹¹ ในสังคมของไทยเองก็มีความขัดแย้งกัน โดยกลุ่มข้าราชการ ผู้กำหนดนโยบายเลือกที่จะทำตามอาเซียน ขณะที่กลุ่มต่างๆ ในสังคมเริ่มต่อต้าน และเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงไปทาง

ไทยเลือกที่จะทำตามอาเซียนก็แสดงว่า ไทยเลือกที่จะอยู่คนละฝ่ายกับสหรัฐฯ และตะวันตก ในเรื่องท่าทีที่มีต่อประเทศต่าง ๆ ด้านสิทธิมนุษยชน จึงเห็นได้ว่าในทศวรรษที่ 1990 ไทยอยู่คนละฝ่ายกับสหรัฐฯ ใน เกือบทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็น ความมั่นคง เศรษฐกิจ สิทธิมนุษยชน ด้าน ความมั่นคงไทยก็อิงจีน ติดตัวออกห่างสหรัฐฯ ในช่วงที่จีนยังไม่เป็นภัยต่อ สหรัฐฯ ก็ยังไม่เป็นภัย แต่ในช่วงที่ผ่านมา จีนเริ่มเติบใหญ่และกำลัง จะเป็นภัยต่อสหรัฐฯ การที่ไทยเข้าไปใกล้ชิดกับจีนเกินไปจึงเป็นปัญหาด้าน ความมั่นคง ทศวรรษที่ 1990 จึงเป็นทศวรรษที่ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ตกต่ำในหลาย ๆ ด้าน

6. ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในยุควิกฤติเศรษฐกิจ

ยุคต่อมาคือ ยุควิกฤติเศรษฐกิจ ไม่มีใครคิดว่าจะมีวิกฤติเศรษฐกิจ ไม่มีใครคิดว่าไทยต้องมาปรับความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ ในมืออีกครั้ง เป็นช่วง ที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศครั้งใหญ่ต่อสหรัฐฯ เมื่อเกิด วิกฤติเศรษฐกิจขึ้น ทำให้สหรัฐฯกลับมา มีความสำคัญต่อไทยอีกครั้ง เพราะ ว่าไทยพึ่งได้รับผลกระทบจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา ทำให้เศรษฐกิจไทย หดตัวลง แต่สหรัฐฯ ยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทำให้ไทยต้องหันกลับไปสนับสนุนสหรัฐฯ มากขึ้น ทำให้ไทยต้องหันกลับไปสนับสนุนสหรัฐฯ¹²

ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ เริ่มเปลี่ยนใหม่ จุดเปลี่ยนที่สำคัญคือ การที่นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย เดินทางไปเยือนสหรัฐฯ ในเดือนมีนาคม 1998 การเดินทางครั้งนี้เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ใด ที่ชัดเจนคือ ไทยต้องกลับไป หาสหรัฐฯ ไทยได้ความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจประมาณ 2 พันล้าน เหรียญจากสหรัฐฯ สหรัฐฯ เป็นผู้ให้กู้รายใหญ่ใน IMF ไทยรู้ดีว่า สหรัฐฯ เป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยกอบกู้เศรษฐกิจของไทย

อย่างไรก็ตาม การที่ไทยกลับไปนาสนธิรัฐฯ ได้ความช่วยเหลือจากสนธิรัฐฯ ไทยจะต้องสูญเสียอะไรไปบ้าง สิ่งที่สนธิรัฐฯ จะได้จากไทยคงจะมีน้อยด้าน¹³ ประเด็นแรกคือ ความสัมพันธ์ไทย-สนธิรัฐฯ กลับไปสู่ความสัมพันธ์ดั้งเดิมที่เรียกว่า “Traditional Patronage” คือ ความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมที่สนธิรัฐฯ เป็นผู้ให้ ไทยเป็นผู้ขอ ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ไทยกล้าชนสนธิรัฐฯ และเรียกร้องความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกับสนธิรัฐฯ กับยุโรปและญี่ปุ่นด้วย เป็นหัวส่วนทางเศรษฐกิจ (economic partnership) มีความเท่าเทียมกัน ไทยไม่ต้องการความช่วยเหลือแล้ว ไทยขอเป็นหัวส่วนทางเศรษฐกิจ หัวส่วนทางด้านการค้า การลงทุน แต่คำนี้หายไปจากคำศัพท์ (vocabulary) ของนิยามยต่างประเทศไทยไปแล้ว เพราะฉะนั้น ในความสัมพันธ์ลักษณะนี้ ทำให้สนธิรัฐฯ กลับมาเมินทบทวนในภูมิภาคอีกรั้ง สนธิรัฐฯ รู้สึกว่าบทบาทของตนลดลง ในขณะที่ญี่ปุ่นเมินทบทวนมากขึ้นในภูมิภาคนี้ นี่จึงเป็นโอกาสที่จะให้สนธิรัฐฯ กลับเข้ามายืนทบทวนอีกรั้ง

อีกประการ ผลกระทบที่ไทยต้องไป “ง้อ” สนธิรัฐฯ คือ ในอดีตที่บริษัทธุรกิจของสนธิรัฐฯ อยากจะเข้ามาร่วมทำธุรกิจในไทย แต่มีการกีดกัน โดยเฉพาะการเข้ามาร่วมทำธุรกิจในภาคบริการ เช่น การธนาคาร การเงิน การโทรศัพท์มือถือ มีการปิดตลาด ไม่เปิดเสรีให้ต่างชาติเข้ามายืนสาขาธนาคารโดยเสรีได้ เพราะฉะนั้น สนธิรัฐฯ จึงมีปัญหา แต่ต่อไปนี้ทุกอย่างคงจะราบรื่นสำหรับสนธิรัฐฯ

ผลอีกประการหนึ่ง ในการที่จะกลับไปปรับความสัมพันธ์กับสนธิรัฐฯ คือ บทบาทของไทยในเวทีต่าง ๆ เช่น สนับสนุนท่าที่ของสนธิรัฐฯมากขึ้น จากในอดีตที่ผ่านมา ท่าที่ของไทยไปชนกับสนธิรัฐฯ ในหลาย ๆ เรื่อง ท่าที่ของไทยอ่อนลงไป

ในด้านความมั่นคง ไทยพูดถ่ายสืบ ในการที่สนับสนุนมาตลอดไทย
เรื่องความมั่นคง การทหาร สิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องดูแลให้ไป เพื่อ¹³
แลกกับบางสิ่งที่ได้มา

ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ในยุคต่อต้านการ ก่อการร้าย

ส่วนนี้จะวิเคราะห์ประเด็นความร่วมมือไทย-สหรัฐฯ ใน
สังคมต่อต้านการก่อการร้าย ตั้งแต่เหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ปี ๒๐๐๑ จนถึง
ปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดดังนี้

๑. ทำทีไทยในช่วงหลังเหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ใหม่ ๆ

เมื่อเกิดเหตุการณ์ ๑๑ กันยายน ปี ๒๐๐๑ ตอนแรกรัฐบาลทักษิณ
ประภากว่า จะเป็นกลาง แต่ในระยะเวลาต่อมา รัฐบาลก็ถูกเป็น ไทยก็เป็น
กลางไม่ได้

รัฐบาลออกແດลงการณ์ฉบับแรกเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน เกี่ยว
กับทำทีในเรื่องการก่อการร้ายในสหรัฐฯ ที่สำคัญคือ ไทยประกาศจะร่วมมือ
กับอเมริกาอย่างเต็มที่¹⁴ หลังจากนั้น จึงกลายเป็น pattern มาตลอด ๕ ปี
ที่ผ่านมา คือ อเมริกาเป็น ไทยก็ร่วมมือกับสหรัฐฯ แต่ว่าร่วมมือซักพักหนึ่ง
ไทยก็ต้องถอยออกมาก เพราะกลัวว่าจะเกิดปัญหา ซึ่งปัญหาคือ ทราบได้ที่
รัฐบาลถูกมองว่าร่วมมือกับสหรัฐฯมาก ๆ ชาวไทยมุสลิมจะออกมาระท้วง
จะมีคนออกมาวิพากษ์วิจารณ์ว่า รัฐบาลทักษิณซักศึกษาบ้าน ไทยจะเป็น
เป้าของก่อการร้าย และจะเป็นศัตรูกับโลกมุสลิม

¹⁴ กระทรวงการต่างประเทศ “ทำทีรัฐบาลไทยต่อเหตุการณ์ก่อการร้ายในสหรัฐอเมริกา”

ข่าวสารนิเทศ ที่ ๕๕๙/๒๕๔๔, ๑๖/๙/๒๕๔๔ กองการสื่อมวลชน กรมสารนิเทศ กระทรวง

เพราจะนั้น ในช่วงที่ผ่านมา รัฐบาลพยายามสร้างสมดุล เพราผลประโยชน์กับสหรัญฯ ยังมีอีกมาก ไทยยังต้องพึ่งพาอเมริกาทั้งทาง ด้านการทหาร การเมือง ความมั่นคงและเศรษฐกิจอยู่ อย่างไรก็ตาม ใกล้ เกินไปก็ไม่ได้ ต้องพยายามสร้างสมดุลให้ดี และตลอดเวลาที่ผ่านมา ก็สร้าง สมดุลมาตลอด

เพราจะนั้น ปัญหาของรัฐบาลทักษิณคือ หากประกาศจุดยืน เข้าข้างอเมริกาเมื่อไร ก็จะมีคนออกมากวิพากษ์วิจารณ์ รัฐบาลก็ต้องเปลี่ยน จุดยืนอีกที

เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2001 มีการออกแถลงการณ์ว่า ประเทศไทยเป็นสมาชิกของ UN และอาเซียน คณะกรรมการมั่นคงของ UN มี มาตรการประกาศออกมา เรียกร้องให้ทุกประเทศร่วมมือกันในการต่อต้าน การก่อการร้าย อาเซียนก็มีท่าทีอกมาชัดเจนว่าเสียใจ และขอประณาม การก่อการร้าย และพร้อมจะให้ความร่วมมือกับสหรัญฯ ทั้งหมดนี้เป็นกรอบ ที่ไทยต้องปฏิบัติตาม เพราะมีพันธะในคณะกรรมการมั่นคง และจุดยืน ร่วมกันของอาเซียน¹⁵ รัฐบาลพยายามจะทำให้เห็นว่า รัฐบาลไม่ได้ตามอเมริกา แต่รัฐบาลทำตาม UN และอาเซียน

2. ความร่วมมือกับสหรัญฯ

ในแง่ความร่วมมือกับสหรัญฯ มีหลายระดับ อ่อนที่สุดคือ ประกาศ จุดยืนว่า ต่อต้านการก่อการร้าย มากขึ้นอีกระดับคือ มาตรการด้านข่าวกรอง การบังคับใช้กฎหมาย มาตรการทางเศรษฐกิจ และมาตรการทางด้านการทหาร

ทางด้านการทหารก็มีระดับตั้งแต่ logistic support คือ สนับสนุน ทางด้านซ่าง เช่น กองกำลังบำรุงแต่ไม่ได้สนับสนุนทางด้านการทหาร โดยตรง

ระดับถัดมา คือ การอนุญาตให้เครื่องบินสหรัฐฯ บินผ่านน่านฟ้าไทยเพื่อไปทำงานกับขบวนการก่อการร้าย

ระดับที่ ๓ คือ การอนุญาตให้รัฐบาลทัพของไทยได้ ไม่ได้บินผ่านเฉย ๆ แต่หมายถึงมาจอด ตอนนั้นก็มีปัญหา ตอนที่เครื่องบินอเมริกันบินไปทำงานที่อัฟغانิสถาน มีข่าวว่ามาลงจอดที่สนามบินอู่ตะเภา แต่รัฐบาลปฏิเสธบอกว่า การจอดเป็นแค่ routine ไม่ได้ไปทำงาน

มาตรการสุดท้ายคือ การส่งทหารไปร่วมรบกับทหารอเมริกาซึ่งไทยยังไม่เคยทำ ทั้งในสังคมอัฟغانิสถานและสังคมอิรัก

3. ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลทักษิณ

ยุทธศาสตร์ของรัฐบาลทักษิณคือ พยายามสร้างสมดุล และมั่นใจนายยุทธศาสตร์กำกับ คือไม่ชัดเจนว่าจะเข้ายังไงแน่ เรียกว่ามีท่าทีแบบ “กำกับอย่างตั้งใจ”¹⁶

อย่างจะย้อนกลับไปว่า ก่อน ๑๖ กันยาฯ รัฐบาลทักษิณเข้ามาเป็นรัฐบาลได้ด้วยนโยบายต่อต้านอเมริกา นโยบายชาตินิยม ภูมิภาคนิยมเข้ามาได้ด้วยการใจมติพรรคประชาธิปัตย์ว่าเป็นรัฐบาลตาม “กัน” อเมริกาและคนไทยในระยะหลังก็ไม่ชอบอเมริกา ดังนั้น ถ้ารัฐบาลกล้ายเป็นรัฐบาลตาม “กัน” อเมริกา ก็จะเสียทันที

ดังนั้น รัฐบาลทักษิณในช่วงแรก ประมาณต้นปี ๒๐๐๑ จึงถอยห่างจากอเมริกาโดยเน้นเรื่องชาตินิยม ต่อต้านตะวันตก โดยบอกว่าไม่สนใจเรื่องการลงทุนจากต่างชาติ จะพึ่งตัวเอง และหันไปเน้นความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน จีน อินเดีย แต่ไม่ไปเยือนสหรัฐฯ

เพราะฉะนั้น ระดับความสำคัญของตะวันตกและสหรัฐฯ ในแง่ของนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลทักษิณจึงอยู่ในระดับต่ำ เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เมื่อเทียบกับเชียร์

แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์ 9/11 กันยาฯ รัฐบาลทักษิณก็ต้องเปลี่ยนต้องให้ความสำคัญกับสหรัฐฯ ในที่สุด นายกทักษิณต้องไปเยือนสหรัฐฯ เพราะสหรัฐฯ ไม่ค่อยชอบไทย เพราะไทยไม่เต็มที่กับสหรัฐฯ ที่ไทยให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ความร่วมมือต่าง ๆ เหล่านี้มีนัยรายรูปแบบ นลายมาตราการด้วยกันที่ร่วมมือกับสหรัฐฯ นั้น ขึ้นอยู่กับว่าสหรัฐฯ ไปเทียบกับอะไร คือพันธมิตรของสหรัฐฯ หลัก 5 ประเทศได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ไทย พลิปปินส์ และออสเตรเลีย ที่นี้ถ้าเทียบกับ 4 ประเทศนี้ว่าทำอะไรบ้าง เห็นได้ชัดเจนว่าทำมากกว่าไทย ออสเตรเลียทำมากกว่าไทย เพราะส่งทหารไปร่วมกับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ พลิปปินส์ก็ร่วมมือกับสหรัฐฯ มากกว่าไทย ถึงแม้ว่าไทยจะร่วมมือกับสหรัฐฯ มากแค่ไหน สหรัฐฯ ก็มีข้อเปรียบเทียบ และสหรัฐฯ จะรู้สึกว่าไทยไม่เต็มที่ เมื่อเทียบกับพันธมิตรทั้งสี่

เพราะฉะนั้นนายกทักษิณ ในช่วงปลายปี 2001 ได้เดินทางไปเยือนสหรัฐฯ เป็นครั้งแรก ภายหลังการพบປະหารีอกับประธานาธิบดี Bush ได้มีแถลงการณ์ร่วมอกมาประกาศว่า¹⁷ ไทยจะเป็นพันธมิตรร่วมกับสหรัฐฯ และบอกว่ามีการซ้อมรบร่วม ครอบร้าโกลด์ ความสัมพันธ์ทางด้านทหาร ไทย-สหรัฐฯ ก็แน่นแฟ้น และนายกทักษิณประกาศว่า ไทยพร้อมเต็มที่ในการร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้าย จะอยัดทรัพย์สิน จะลงนามในสนธิสัญญา 12 ฉบับ ที่เป็นสนธิสัญญาที่เกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้าย¹⁸ และบอกว่า ไทยจะส่งทหารไปช่วยฟื้นฟูอังกฤษสถาน นี่คือเหตุการณ์ปลาย

ปี 2001 หลังจากที่นายกทักษิณไปประโทรศัพท์เข่นนี้ สนธิสุข ก็พอใจ ความสัมพันธ์ไทย-สนธิสุข ก็จะต้องดีขึ้น

แต่ต่อมาในปี 2002 สนธิสุขเริ่มมองว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังจะเป็นแหล่งซ่องสุมของกิจกรรมการร้าย JI มีเครือข่ายรวมกับ Al Qaeda สนธิสุข ให้รัฐบาลไทยจับ รัฐบาลก็พยายามปฏิเสธมาตลอดว่า ไทยไม่มีผู้ก่อการร้าย ทั้งนี้ เพราะรัฐบาลทักษิณเป็นห่วงว่า ถ้าบอกว่ามี ก็จะกระทบต่อเรื่องการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว

สำหรับทางสนธิสุขเริ่มนุ่งนิคมากขึ้นเรื่อยๆ ว่า ไทยทำไม่ได้ร่วมมือ พอมากถึงต้นปี 2003 ก่อนที่สนธิสุข จะบุกอิรัก ปัญหาของไทยเริ่มแดงขึ้นเรื่อยๆ ตรวจสอบได้จากเอกสารของ Heritage Foundation มีบทความเขียนของมาในตอนเดือนมกราคม บอกว่า แนวร่วมของการก่อการร้ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ¹⁹

● ระดับที่ 1 ประกอบด้วยอสเตรเลีย นิวซีแลนด์ มาเลเซีย สิงคโปร์ พลีปินส์ แต่ไม่มีไทย ซึ่งประเทศไทยได้ใช้กำลังในการต่อต้านการก่อการร้ายและได้ร่วมมือกับสนธิสุข ในระดับทวิภาคี

● ระดับที่ 2 คือ ไทยและอินโดนีเซีย ซึ่งใช้ยุทธศาสตร์ “นกคุ่ม” คือเวลาจะหนีจากนักล่าจะพรางตัวอยู่นิ่งๆ ไม่ขยับ ไทยใช้ยุทธศาสตร์ “นกคุ่ม” คือ พรางตัวทางการทูต การอยู่รอดคือ การพรางตัวและหยุดนิ่งเพื่อรอดจากนักล่า ไทยกับอินโดนีเซียใช้การเป็นสมาชิกแนวร่วมต่อต้านการก่อการร้าย เป็นพรางตัวทางการทูต เพื่อที่จะลดแรงกดดันของสนธิสุข แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ไปดำเนินมาตรการต่างๆ ที่จะไปทำให้ขบวนการก่อการร้ายสนใจ ประเทศไทยเป็นประเทศพันธมิตรของสนธิสุข เพียงประเทศเดียวในภูมิภาคที่ยืนยันว่า ไม่มีขบวนการก่อการร้ายในประเทศ และไม่ได้เข้าร่วมในมาตรการต่างๆ ในการต่อต้านการก่อการร้าย ข้อมูลข่าวกรอง

ของสนธิสัญได้ระบุว่า กลุ่ม Al Qaeda ใช้ทางตอนใต้ของไทยเป็นฐานในการจะไปวางแผนเบิดโรงแรมที่บ้านลี

พอดีงเดือนกุมภาพันธ์ปี 2002 ก็เกิดเรื่องขึ้นอีก ทาง FBI บอกว่า จากการสืบทราบของเข้า ไทยมีข่าววนการก่อการร้ายและขอนอยู่และบอกให้จับ แต่ไทยก็ไม่จับ จนตอนหลัง FBI กับหน่วยงานของไทยก็ขัดแย้งกันมากขึ้น²⁰

4. ไทยกับสหคouncil อิรัก

พฤษภาคมเดือนมีนาคม 2003 สนธิสัญ บุกยึดอิรักและประกาศว่าประเทศต่าง ๆ ต้องร่วมมือกับสนธิสัญ ต้องเป็นแนวร่วม สหคouncil อิรักเกิดการถกเถียงกันอย่างมากว่า เป็นสหคouncil ที่ขอบธรรมหรือไม่ สนธิสัญ ถูกต้องหรือไม่ที่ไปบุกโดยไม่ผ่านมติของคณะมนตรีความมั่นคง คราวนี้จึงกล่าวเป็นมีประเทศร่วมกับสนธิสัญ น้อยกว่าเมื่อตอนสหคouncil อัฟغانิสถาน ซึ่งได้รับไฟเขียวจากคณะมนตรีความมั่นคง

สหคouncil สนธิสัญ ได้ 30 ประเทศ เรียกว่าเป็น “coalition of immediate disarmament of Iraq”²¹ ซึ่งสนธิสัญบอกว่ามีประเทศนอกจากนี้อีก ที่สนับสนุนแต่ไม่อยากเปิดเผยตัว มีข่าวจาก CNN ระบุว่า ประเทศลับ ๆ ที่ว่านี้มีไทยอยู่ด้วย

ประเทศที่เปิดเผยเป็นแนวร่วมกับสนธิสัญ ในลาตินอเมริกามี 3 ประเทศคือ โคลัมเบีย เอกวาดอร์ และ nicaragua ส่วนในเอเชียมีญี่ปุ่น ออสเตรเลีย เกาหลีใต้ พลิปปินส์ ที่สนับสนุนอย่างเปิดเผย และ 4 ประเทศ

นี้เป็นพันธมิตรของสนธิสูญ แต่พันธมิตรนายไปประเทหนี่อีกไทย ไทยเป็น 1 ใน 5 พันธมิตรหลักของสนธิสูญ ในเอเชีย แต่ในปัจจุบันไม่ใช่แล้ว แทนที่จะเป็นประเทศในยุโรปตะวันออก เพราะยุโรปตะวันออกในช่วงนี้ต้องการความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจ จากสนธิสูญ และอย่างจะเป็นสมาชิก NATO สมาชิก EU จึงสนับสนุน สนธิสูญซึ่งได้แก่ บัลกาเรีย เช็ก สังฆารี ตัดเรีย ไปแลนด์ โรมาเนีย สโลวาเกีย สำหรับกลุ่มประเทศตะวันตกที่สนับสนุนสนธิสูญมี ออสเตรเลีย เ丹مارก อิตาลี เนเธอร์แลนด์ สเปน และอังกฤษ²²

ไทยไม่ได้อยู่ใน 30 ประเทศที่สนับสนุนอย่างเป็นทางการ ที่นักไปกว่านั้น ในระหว่างที่เกิดสงคราม ทักษิณให้สัมภาษณ์ ออกมากเรียกว่า ไทยต่อต้านสงคราม ไทยสนับสนุน UN ในการแก้ปัญหา อิรักโดยสันติวิธี แต่ว่าสนธิสูญ ได้ตัดสินใจบูกอิรัก ไทยจึงไม่สามารถเข้าร่วม สงครามได้ เพราะไทยไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตาม ขณะเดียวกัน ดร.สุรเกียรติ เสถียรไทย ได้ออกมาพูดอีกอย่าง คือเป็นภาษาทางการทุกมากกว่า ดร.สุรเกียรติให้สัมภาษณ์ว่า ไทยไม่เคยอยู่ข้างเดียวกับประเทศที่ผลิตอาวุธ รายแรง ไทยจะร่วมมือกับสนธิสูญ²³ แต่โดยสรุปท่าทีของไทยตอนเกิดสงคราม อิรักทำให้ไทยเสียคะแนนไปอีกในสายตาของสนธิสูญ

ต่อมาในเดือนเมษายน ปี 2003 กระทรวงต่างประเทศสนธิสูญ ออกรายงานการประเมินนุชยชน วิพากษ์วิจารณ์ไทย โดยเฉพาะในเรื่องของการวิสามัญฆาตกรรมในกรณีปราบปรามยาเสพติดและมีเรื่องของ การติดต่อนลักชือสื่อ นายกทักษิณก็ชุนเชียว ออกมายื่นอุ坚ว่า สนธิสูญ อีก²⁴

แต่นั่งจากนั้น เมื่อสนธิสูญ ยื่นอิรักได้ บางคนมองว่า โลก กำลังเข้าสู่ยุคจักรวรรดิอเมริกัน สนธิสูญ ได้แสดงให้เห็นแล้วว่า ควรเป็น

เจ้าครองโลก เพราะ UN ยังทำอะไรสนธิสุขฯ ไม่ได้ สนธิสุขฯ ข้ามหัว UN ไปได้ง่าย ๆ สนธิสุขฯ ต้องการเข้าไปปิดประเทศโดยประเทศนั่ง สนธิสุขฯ กี๊เข้าไปปิดไม่ต้องฟังเสียงต่อต้านจากประชาคมโลก สนธิสุขฯ ถือว่าตัวเองเป็นตัวรวมโลก

5. ทักษิณเยือนสนธิสุขฯ

เพราะฉะนั้นหลังจากสิ่งความอิรัก ไทยเริ่มเห็นแล้วว่า สนธิสุขฯ กำลังจะใหญ่ขึ้นมา แต่รัฐบาลทักษิณก็ทำเสียงลายเรื่อง หั้งเรื่องสิทธิมนุษยชน ลงความอิรัก การก่อการร้าย

พอมานึงเดือนมิถุนายน ปี 2003 รัฐบาลเห็นแล้วว่า ควรจะรีบ "ไป" สนธิสุขฯ ครั้งที่ 2 แต่คราวนี้สนธิสุขฯ "งอน" มากกว่าคราวแรก ท่าทีของไทยที่ไม่สนับสนุนสนธิสุขฯ ในสิ่งความอิรัก ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน การต่อต้านการก่อการร้าย ท่าทีก่อกวนไม่ร่วมมือกับสนธิสุขฯ

ท่าทีต่อพม่าก็ขัดแย้งกับสนธิสุขฯ คือ สนธิสุขฯ ต้องการบีบ กดดัน พม่า คว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ให้พม่าปฏิรูประบบการเมือง แต่ไทยก็เฉยมา ตลอด บอกว่าเป็นเรื่องของประเทศพม่า ไทยไม่เกี่ยว เป็นเพื่อนบ้านกัน ต้องอะไรมองล่วงให้ ใช้ "constructive engagement" ต้องเข้าไปเกี่ยว พันอย่างสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้นรัฐบาลทักษิณจึงดีกับพม่ามาตลอด โดย สนธิสุขฯ ไม่ชอบ เพราะมองว่าไทยไปดีกับรัฐบาลเพด็จการทหารได้อย่างไร

เพราะฉะนั้น ตอนที่นายกทักษิณไปขอพบ Bush มีช่าวว่า Bush ไม่อยากพบ ในตอนนั้น นายกทักษิณได้รับเชิญจาก Asia Society แต่ใน เมื่อไปแล้ว ก็ต้องการพบ Bush ถ้าไปแล้วไม่ได้พบก็จะเสียหน้ามาก เพราะ ฉะนั้น จึงมีความพยายามอย่างเต็มที่ที่จะเข้าพบให้ได้ ในที่สุดก็สามารถทำ จนได้

สำหรับสนธิสุขฯ ถึงแม้ว่าจะ "งอน" ไทย แต่ว่าในเรื่องของความ สัมพันธ์ระหว่างประเทศในที่สุดก็ต้องกลับมาสู่เรื่องของผลประโยชน์แห่งชาติ ไทยมีประโยชน์อะไรต่อเมือง?

ไทยมีประโยชน์ในการต่อต้านการก่อการร้ายในภูมิภาค มีประโยชน์ในการที่สนธิสุขฯ จะยังคงกองกำลังทหาร และเพิ่มนบทบาททางด้านการทหารในภูมิภาค และครองความเป็นเจ้าในภูมิภาคต่อไป ไทยยังเป็นจิกซอร์สำคัญในการถ่วงดุลอำนาจจีนในภูมิภาค ในยุทธศาสตร์การถ่วงดุลอำนาจจีน สนธิสุขฯ ไม่ต้องการผลักไทยไปสู่อ้อมอกของจีน ต้องดึงเอาไทยไว้ และไทยยังมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อสนธิสุขฯ ถึงแม้จะไม่ได้เป็นประเทศคู่ค้าอันดับต้น ๆ แต่ไทยก็เป็น “เด็ก” ก้อนโตเมื่อนอกัน

เพราะฉะนั้น เมื่อ Bush กับทักษิณพบปะกัน มีการออก Joint Statement หรือแถลงการณ์ร่วม²⁵ ในแถลงการณ์ร่วมดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ไทยยอมสนธิสุขฯ ทุกเรื่อง

เรื่องแรกไม่ได้ปรากฏอยู่ในแถลงการณ์ร่วมแต่ได้มีข่าวออกมาก่อนแล้วว่าไทยอยากรับสถานะพันธมิตรนอกราชอาณาจักร โดยยอมแลกเปลี่ยนข้อตกลงว่าจะไม่做人质ของอเมริกันไปชี้แจง International Criminal Court

เรื่องอีก ไทยเปลี่ยนท่าทีโดยสัญญาว่าจะส่งทหารเข้าไปร่วมกับสนธิสุขฯ ในอิรัก ท่าทีต่อปัญหา เกษหลีเนื้อกับเปลี่ยนไป จากที่เคยอยู่เฉย ๆ ไทยก็ออกมาระบุนามเกษหลีเนื้อเรื่องอาชชร้ายแรง ท่าทีต่อพม่า ก็ได้เปลี่ยนไป โดยทั้ง Bush และทักษิณเห็นตรงกันว่า รัฐบาลทหารพม่าต้องปฏิรูปทางการเมือง ต้องปล่อยตัวนางของชาನ ญูจิ

ส่วนเรื่องการก่อการร้ายเป็นการเปลี่ยนท่าทีแบบ 180 องศา คือ จากก่อนหน้านี้ไทยบอกว่าไม่มีผู้ก่อการร้าย แต่ตอนนี้ไทยประกาศว่า สามารถจับกุมสมาชิก JI ได้ เห็นได้ชัดว่าเป็นการจับ “ไข่ว” สนธิสุขฯ จับเสร็จนายกทักษิณก็ไปนา Bush Bush ก็ติดใจ ไทยยอมรับแล้วว่ามีข่าว捏造การก่อการร้ายอยู่ในประเทศไทย และให้ความร่วมมือกับสนธิสุขฯ

เรื่องสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะเรื่องวิสามัญฆาตกรรม นายกทักษิณได้ประกาศจะดำเนินการอย่างเต็มที่ตามกฎหมาย ให้ชนิดจะเอาผิดอย่างเต็มที่

หลังจากที่ไทยยอมเมริการทุกเรื่อง ไทยก็ได้เข้าลงนามคือ FTA ซึ่งรัฐบาลอยากได้เหลือเกินก่อนหน้านี้อเมริกายังตั้งท่าไว้ยังไม่พร้อมแต่ตอนนี้ Bush ประกาศแล้วว่าจะเจรจา FTA กับไทย

ภาพรวมคือ ความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐฯ ดีขึ้น แต่นายกทักษิณ ก็โคนด่านนิว่า ยอมสหรัฐฯ มาเกินไป หลังจากกลับมา ฝ่ายค้านก็ออกมายอมติ ชาวไทยมุสลิมก็ไม่พอใจ

จึงได้ตัดสินใจไม่ลงนามในFTA ให้ต่อไป ให้เข้ามาในวันที่ต้องการ

6. หารไทยในอิรัก

ตอนที่นายกทักษิณเดินทางไปเยือนสหรัฐฯ เมื่อกลางปี 2003 ได้สัญญากับ Bush ว่า ไทยจะส่งทหารไปอิรัก สาเหตุที่ส่งไปน่าจะเพราะไทยให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ และไทยกลัวจะไม่ได้รับสถานะพันธมิตรของนาโต้ และหลังจากลงความอิรัก อเมริกาแสดงศักดิ์ความเป็นเจ้าและรัฐบาลก์หวังของแรมคือ FTA

นี้เป็นสิ่งที่รัฐบาลทักษิณคิดว่าจะได้ตอนส่งทหารไปอิรัก แต่ผลเสียก็มี คือ สงครามอิรักเป็นสงครามที่ไม่มีความชอบธรรม ก่อนหน้านั้นที่ไทยส่งทหารไป เช่น ติมอร์ เขมร ไทยส่งไปภายใต้กองกำลังรักษาสันติภาพของ UN ซึ่งมีความชอบธรรมที่จะส่งไป แต่คราวนี้ไทยส่งไปเพื่อช่วยสร้างความชอบธรรมให้กับสหรัฐฯ ในการยึดครองอิรัก เพราะฉะนั้นจึงล้อแกลมจะเป็นการซักศึกเข้าบ้านหรือไม่

ตอนก่อนที่จะส่งทหารเข้าไป ถูกเนื่องกว่าผลดีจะมากกว่าผลเสีย แต่พอระยะเวลาผ่านไป ผลเสียเริ่มนักขึ้นในแง่ของความไม่ชอบธรรมของสงคราม การจับตัวประกันไปสังหาร รัฐบาลคิดว่าสถานการณ์กำลังนำไปสู่สงครามแล้ว ไทยจะได้เข้าไปดำเนินโครงการพื้นฟูอิรัก บริษัทของไทยน่าจะได้ประโยชน์ แต่ผลของการไม่ได้เป็นไปตามคาด ยังกวนวายไม่รู้จบ สถานการณ์ล้อแกลมมากขึ้น

ดังนั้น ประเด็นซักศึกเข้าบ้าน เป็นเป้าของการก่อการร้าย และเป็นศัตรูกับโลกมุสลิมก็ขัดเจนมากขึ้น สถานการณ์ภาคใต้ก็รุนแรงมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงเริ่มนิคตั้งข้อสังเกตว่า เพาะไทรไปไกลเมืองมากเกินไปหรือไม่? เพาะไทรส่งทหารไปอิรักหรือไม่? รัฐบาลเลยตั้งท่าฯจะตอบไทยอยู่ครบ 1 ปีตามสัญญา แล้วในที่สุดก็ถอนทหารออกมานะ

7. Bush เยือนไทย

ตอนที่ Bush มาเยือนไทยเมื่อปลายปี 2003 ได้เห็นแล้วว่า Bush ต้องการอะไรจากภูมิภาคนี้ Bush เน้นมากในเรื่องพันธมิตรทางทหาร เรื่องความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้าย ไปถึงปูนกีพูดเรื่องนี้ไปพลิปปินส์กีพูดเรื่องว่าจะช่วยปฎิรูปกองทัพของพลิปปินส์และมอบสถานะพันธมิตรนอกจากให้ให้พลิปปินส์ ในขณะที่พลิปปินส์กีส่งทหารไปอิรักส่วนไทย Bush มาเยือน เลือกเอากองบัญชาการทหารบก เป็นสถานที่กล่าวสุนทรพจน์ คิดว่าเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่ผู้นำประเทศมาเยือนแล้วกล่าวสุนทรพจน์ ให้กองทัพพัง ส่วนในญี่ปุ่นป่าจะไปพูดที่สถาบันมหาวิทยาลัยถึงจะเหมาะสมกว่า²⁶ Bush ไปถึงปูน กีไปพูดที่สกอ ที่อสเตรเลียกีเข่นกัน แต่ที่ไทยกลับมาพูดที่กองบัญชาการทหารบก

ในสุนทรพจน์กีพูดเอาใจทหารไทยเป็นอย่างมาก ทหารไทยกับทหารอเมริกันร่วมกันมา สู้เคียงป่าเคียงใบล้มนาน มีความสัมพันธ์ยาวนาน อเมริกาเน้นในเรื่องที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์ทางด้านการทหารกับไทยให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น²⁷ และประกาศอย่างเป็นทางการมอบสถานะพันธมิตร nokna ให้กับไทย รวมทั้งประกาศอย่างเป็นทางการว่าจะเจรจา FTA กับไทย เป็นของขวัญ 2 ชั้นให้ไทย

หลังจากที่มาเยือนไทย Bush ก็ไปสิงคโปร์ และพูดเรื่องเดียวกันอีกคือเรื่องการต่อต้านการก่อการร้าย เรื่อง FTA เรื่องการสนับสนุนในอิรัก ไปอินโดนีเซีย ออสเตรเลีย Bush ก็พูดเรื่องเดียวกันหมด ทำให้เห็นภาพขัดเจนว่าอเมริกาต้องการอะไร

8. สถานะพันธมิตรนอกนาโต้

ในส่วนนี้จะวิเคราะห์ว่า สถานะพันธมิตรนอกนาโต้หรือ “major non NATO ally” มีความหมายอย่างไร ถ้าได้สถานะนี้แล้วไทยจะได้อะไร

ในแง่ของไทย ประเด็นที่ 1 ผลดีคือ จะเป็นสัญลักษณ์ของการเป็นพันธมิตรชั้น 1 ระหว่างสหรัฐฯ กับไทย ไทยเป็นพันธมิตรชั้น 1 มาตลอด เป็น 5 พันธมิตรหลักในเอเชีย ก่อนหน้านี้พันธมิตร 4 ประเทศ คือ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย พลิปปินส์ ได้สถานะพันธมิตรนอกนาโต้ไปหมดแล้ว แต่ไทยยังไม่ได้ ไทยจึงล่อแหลมหลายครั้งที่อาจจะตกชั้นจากพันธมิตรชั้น 1 ดังนั้นไทยจึงต้องรีบทำคะแนนขึ้นมา

ผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ตามมาคือ ความสัมพันธ์ทางด้านการทหารไทย-สหรัฐฯ จะนำไปสู่ความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ คือ ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางด้านการเมือง ที่ไทยจะให้สหรัฐฯ ช่วยในเรื่องนั้นเรื่องนี้ เช่น ไทยอยากจะเข้าเป็นสมาชิกของ OECD ถ้าอเมริกาช่วยไทยก็น่าจะเข้าไปเป็นสมาชิกได้ หรือแม้กระทั้งกลุ่ม G 20 ก็ตาม นอกจากนั้นแล้ว การที่ไทยเป็นพันธมิตรกับสหรัฐฯ ยังเป็นการสร้างดุลยภาพแห่งอำนาจในภูมิภาค โดยถ่วงดุลกับจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย

จากเอกสาร “Fact Sheet: Major Non-NATO Ally”²⁸ ของรัฐบาลสหรัฐฯ ระบุว่า สถานะพันธมิตรนอกนาโต้ จะเป็นการกำหนดทิศทาง

ความสัมพันธ์ไทยกับอเมริกาในศตวรรษที่ 21 ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีสัมพันธ์กับอเมริกามายาวนานถึง 50 ปี ตั้งแต่ปี 1954 ที่มีการลงนามใน Manila Pact จัดตั้ง SEATO ขึ้นมา และบอกว่า พันธมิตรไทย-สหรัฐฯ มีมาอย่างต่อเนื่อง และขยายตัวออกไปเรื่อย ๆ ปัจจุบัน ไทยช่วยในการต่อต้านการก่อการร้าย ส่งทหารเข้าไปในอัฟغانistan และอิรัก

ส่วนที่ไทยจะได้ที่เป็นรูปธรรมจริง ๆ คงเป็นประเด็นเหล่านี้:

- ประการที่ 1 จะทำให้บริษัทของไทยสามารถเข้าไปประมูลในเรื่องของ ศัญญา กับรัฐบาลสหรัฐฯ โดยเฉพาะเรื่องการซ่อม อุปกรณ์ต่าง ๆ ของกระทรวงกลาโหมสหรัฐฯ
- ประการที่ 2 ประเทศไทยมีสิทธิ์ที่จะเข้าร่วมในโครงการเกี่ยวกับความร่วมมือในเรื่อง R & D การวิจัยและพัฒนาในเรื่องของการต่อต้านการก่อการร้าย
- ประการที่ 3 จะทำให้ กระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ เข้าร่วมในโครงการ R&D ของไทยเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการป้องกันประเทศไทย
- ประการที่ 4 ประเทศไทยมีสิทธิ์ที่จะได้รับมอบอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เหลือใช้ของอเมริกา
- ประการที่ 5 จะทำให้ไทยมีสิทธิ์เป็นสถานที่ที่จะได้รับการสะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ (War Reserve Stockpile)
- ประการที่ 6 ไทยสามารถเจรจา กับรัฐบาลสหรัฐฯ ได้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการฝึกอบรมทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี
- ประการที่ 7 ทำให้ไทยสามารถที่จะใช้สิทธิ์การถูกเงินมาใช้ในการซื้ออาวุธยุทโธปกรณ์ได้

ต่างประเทศสนธิรัฐฯ ซึ่งเรียกว่า strategic dialogue และได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการความร่วมมือระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ทางด้านยุทธศาสตร์ขึ้น

อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ทำให้สหรัฐฯ แสดงความเป็นห่วงและกล่าวว่าสถานการณ์จะนานปลาย กล้ายเป็นการก่อการร้ายระหว่างประเทศ สหรัฐฯ จึงพยายามเสนอตัวที่จะเข้ามาช่วยแต่ไทยก็ยังยืนยันว่า เรื่องภาคใต้เป็นเรื่องภายในของไทย

อีกเรื่องหนึ่งที่สำคัญคือ การเจรจา FTA ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ซึ่งในระยะหลังได้มีการประท้วงต่อต้านมากขึ้นเรื่อยๆ และในตอนหลังก็มีการยุบสภา จึงทำให้รัฐบาลรักษาการหยุดการเจรจา

หลังจากเหตุการณ์รัฐประหาร เมื่อวันที่ 19 กันยายน ปี 2006 รัฐบาลสหรัฐฯ ก็ได้ออกมากล่าวแสดงความไม่พอใจต่อการทำการรัฐประหาร และได้มีการชี้ว่าจะตัดความช่วยเหลือทางด้านการทหารต่อไทย

แต่นับจากที่ไทยได้กลับเข้าสู่กระบวนการประชาธิปไตย โดยได้มีการเลือกตั้งในปี 2007 ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับรัฐบาลสมัครรัฐบาลสมชาย จนมาถึงรัฐบาลอภิสิทธิ์ รับรื่นมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตาม เมื่อเกิดเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมือง ในช่วงเดือนพฤษภาคม ปี 2010 ก็มีข่าวออกมากว่า รัฐบาลสหรัฐฯ พยายามที่จะเข้ามาใกล้เคียงความขัดแย้ง โดย Scot Marciel รองอธิบดีกรมกิจการเชื้อชาติ กระทรวงต่างประเทศสหรัฐฯ ได้รายงานต่อสภาคองเกรสว่า สหรัฐฯ พยายามที่จะปฏิสัมพันธ์กับทุกฝ่ายในไทย และสนับสนุนแผนการของนายกอภิสิทธิ์ในการสร้างความปรองดองแห่งชาติ โดยสหรัฐฯ พร้อมที่จะสนับสนุนกระบวนการที่จะแก้ไขความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม ท่าทีดังกล่าวของสหรัฐฯ ทำให้รัฐบาลอภิสิทธิ์กังวลใจ จึงได้มีการส่งนายเทียรติ สิทธิอมร ประธานสำนักงานผู้แทนการค้าของไทยไปที่กรุงวอชิงตัน ดีซี ในช่วงต้นเดือนมิถุนายน เพื่อชี้แจงและทำความเข้าใจกับฝ่ายสหรัฐฯ

กล่าวโดยสรุป ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ไทยกับสหรัฐฯ จะยังคงมีปัญหาอยู่บ้าง แต่ผู้เชี่ยวชาญมองว่า ในระยะยาว ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหรัฐฯ น่าจะยังคงเป็นไปอย่างราบรื่นและกระชับแน่นแฟ้นต่อไป